

Zelkova heeft als sierwaarde zijn elegante kroonvorm en het decoratieve loof. Het allerbelangrijkste is echter zijn herfstverkleuring. Het sortiment is bescheiden maar het bevat bomen met karakteristieke kroonvormen.

Tekst en foto: Emiel van den Berg

Zelkova is een onterecht onbekende boom. Hij behoort tot de iepenfamilie, de Ulmaceae, en misschien is de angst voor iepenziekte wel de belangrijkste reden dat de boom zo weinig wordt aangeplant. De kans op die ziekte is bij Zelkova echter uiterst gering, dus extra promotie mag de boom zeker hebben. Het geslacht telt circa zes soorten van bladverliezend bomen en heesters die allemaal van nature in Azië groeien. De geslachtsnaam is een verbastering van de volksnaam zelkwa, die gebruikt werd in het voormalige koninkrijk Imeretië, gelegen in het westen van de Kaukasus. Herkenbaar voor Zelkova is de verspreid staande bladstand, net als bij de iep. Het verschil tussen de twee boomgeslachten zit in de bladrand die bij een iep meestal dubbel gezaagd is. Bij Zelkova is sprake van een enkel gezaagde bladrand. De soortnaam van de belangrijkste soort *Z. serrata* betekent gezaagd en verwijst naar die bladrand die in dit geval stomp gezaagd is. De bloemen bij Zelkova spelen een onopvallende rol. Die bloemen zijn éénslachtig terwijl de bloemen van een iep tweeslachtig zijn. Ook de steenvruchten – de iep heeft droge gevleugelde vruchten – spelen geen opmerkelijke rol. Veel meer sierwaarde zit zogezegd in de habitus en de herfstverkleuring.

HOUTLEVERANCIER

Z. serrata, de voor Nederland belangrijkste soort, heet ook wel de Japanse zelkova. De soort is inheems in Japan, Korea en China en groeit daar tot 25 meter hoogte. In die landen is de soort een belangrijke houtproducent. Het geelwitte hout is duurzaam en goed bruikbaar voor meubilair en gebruiksvoorwerpen. Bij ons zijn hoogtes rond de 10 meter al behoorlijk. Kenmerkend is dat de boom van nature laag vertakt. Samen met het feit dat de schermvormige kroon flink de breedte in gaat – soms tot wel 10 meter in doorsnede – betekent dit dat *Z. serrata* een boom is voor vooral parken en tuinen

Nerium oleander

Zelkova, het hoogtepunt ligt in de herfst

van formaat. Snoeien is niet raadzaam omdat daardoor juist de zo karakteristieke groeivorm verloren gaat. Snoei wordt overigens wel goed verdragen want de soort leent zich uitstekend voor opkweek als bonsai. Het blad van *Z. serrata* is eivormig tot langwerpig en zachtgroen van kleur. In de herfst verkleurt het naar bronskleurig rood tot oranjegeel. Vooral in die periode is de boom een blikvanger. Een ander kenmerk dat met name in herfst en winter opvalt, is de gekleurde stam. Stammen van jonge bomen hebben een gladde bruinroene bast waarop opvallende roze tot bruinoranje lenticellen verschijnen. Later verdwijnen deze lenticellen maar schilfert de bast langzaam af en wordt de oranjebruine onderschors zichtbaar. Ook op zware zijtakken gebeurt dit.

MEERSTAMMIG

Z. serrata kent verschillende cultivars. Onbekend is de treurvorm 'Pendula' en ook 'Variegata' komt zelden voor. De laatste is een bontbladige cultivar met helderwit gevlekte bladeren. Deze helaas weinig aangeplante cultivar is bijzonder mooi als laagvertakkende, meerstammige solitaire omdat het loof tot in de herfst

helder van tint blijft. Belangrijke cultivars voor park maar ook voor straat- of laanboom zijn 'Flekova' (Green Vase) en 'Village Green'. De eerste is een snelgroeiende boom tot 15 meter hoogte met een kroon tot 12 meter breed. De kroonvorm is breed vaasvormig, minder breed dus dan de soort en daarom is 'Flekova' vooral geschikt voor park en groenstrook. 'Village Green' is een Amerikaanse selectie tot 10 meter hoogte. Een jonge boom groeit nog snel maar dat wordt naarmate de jaren vorderen trager. De kroon blijft relatief smal, tot circa 6 meter in doorsnede, en daarom is deze cultivar vooral geliefd als straat- en laanboom. Een minder bekende soort is *Z. carpinifolia*, de Kaukasische zelkova. Het blad vertoont gelijkenis met dat van *Carpinus*. Met een hoogte van 25 meter in zijn natuurlijke habitat is het een forse boom maar in Nederland haalt hij slechts de helft. Ook deze soort heeft een lage vertakking en kenmerkend is dat alle takken min of meer strak omhoog groeien. Het wintersilhouet is bezemachtig te noemen. De variëteit 'Pyramidalis' heeft een kleinere kroon en 'Verschaffeltii' heeft bladeren met opvallend diep ingesnedden bladranden.